

Kiel konservi nian spiritan heredaĵon? Pri bibliotekoj kaj arkivoj

1 Difinoj

1.1 *Eo-biblioteko* estas kolekto de libroj, broŝuroj, revuoj kaj diversspecaj teknikaj registraĵoj (diskoj, sonbendoj, vidbendoj, diskedoj, kompaktdiskoj k.s), posedata de privatulo, organizaĵo, institucio aŭ eĉ de ŝtato. Enhave temas pri materialoj en aŭ pri Eo, (foje ankaŭ pri aliaj planlingvoj), ofte ankaŭ pri la internacia lingvo-problemo ĝenerale, ties aspektoj kaj solvebloj (= interlingvistiko kaj esperantologio).

1.2 *Eo-arkivo* estas tutaĵo de kolektoj de ne-libroformaj dokumentoj, rilatantaj al interlingvistiko kaj esperantologio, ĉefe al la historio de la loka, regiona kaj/aŭ internacia Eo-komunumo kaj ĝiaj personoj. Arkivaĵoj ĉefe estas diversspecaj aktoj, oficialaj kaj privataj dokumentoj, korespondaĵoj, manuskriptoj, sliparoj, kartaroj, bibliografiaj materialoj, kopioj de artikoloj, fotoj (paperaj, diapozitivaj, ciferecaj...), mikrofilmoj, varbiloj, afiŝoj, filatelajoj, objektoj ligitaj al la kulturo de la Eo-lingvo-komunumo kaj aliaj planlingvaĵoj. Ofte temas pri postlasaĵoj de esperantistoj k.s. Malsame al libroj granda parto de arkivaĵoj estas unikaĵoj.

1.3 *Eo-muzeoj* ne nur kolektas diversajn objektojn kaj materialojn (librojn kaj arkivaĵojn), sed ankaŭ prezentas ilin por publiko, konstante aŭ por difinita tempo laŭ diversaj kriterioj, planoj kaj programoj. La distingo inter tiuj tri tipoj ne ĉiam facilas. Ofte temas pri diversakcenta kombino el inter ili. La menciitajn tri tipojn ni ofte nomas “kolektoj”.

1.4 *Bibliografioj* prezentas publicaĵojn ordigitajn laŭ temoj, verkistoj, landoj, revuoj, eldonejoj aŭ aliaj kriterioj.

1.5 *Katalogoj* prezentas la materialon de difinitaj institucioj laŭ certa ordo kun preciza trovloko. Ekzistas kunfandiĝoj de tipoj 1.4. kaj 1.5.

2 Distingaj kriterioj

(1) **Ĉefa tipo**: kutima biblioteko, arkivo, muzeo, (kun transiroj inter la tri tipoj).

(2) **Jura statuso**: formo de posedo: propraĵo de privatulo, Eo-organizaĵo (kluba, regiona, tutlanda, internacia), aŭ de ŝtata biblioteko, muzeo aŭ alia institucio [memstareco, stabileco].

(3) **Memstareco**: memstara kolekto aŭ parto de iu alia (universitata aŭ alispeca (ne)ŝtata institucio ktp.) [jura statuso, stabileco, financoj].

(4) **Amplekso**: kvanto da materialo [jura statuso, financoj, specialiĝo, aktualeco].

(5) **Specialiĝo**: ekz. nur esperantaĵoj aŭ ankaŭ materialoj pri aliaj planlingvoj; specialiĝo pri beletro, scienc-teknika literaturo, laborista movado, revuoj k.s. [tipo].

(6) **Registriĝo**: ekzisto de katalogo (papera aŭ elektronika) [kataloga tipo, ordigo, flegateco, prizorgateco].

- (7) **Kataloga tipo**: presita aŭ surdisk(ed)a katalogo, elektronika aliro en la reto [registriĝo, ordigo].
- (8) **Ordigo**: formo de ordigo (laŭ nacia aŭ internacia normo, dekuma klasifiko aŭ propra sistemo), alfabeto aŭ enhave ordigita ktp.[registriĝo, specialiĝo, kataloga tipo].
- (9) **Flegateco**: grado de flego, ordo, kvalita stato de papero kaj bindo [prizorgateco, jura statuso, teknika ekipo, tipo de ejo, financoj].
- (10) **Prizorgateco**: regula (aŭ manko de) prizorgado flanke de salajrulo aŭ volontulo [flegateco, financoj, jura statuso].
- (11) **Priskribiteco**: priskribo de la kolekto en studoj aŭ aliaj formoj, eventuale eldono de pribiblioteka bulteno kun registro de novaj akiraĵoj [registriĝo, kataloga tipo, flegateco, ordo].
- (12) **Geografia situo**: trafika atingeblo [alireblo, uzateco]
- (13) **Alireblo**: viziteblo, uzebleco por interesiĝantoj [jura statuso, pruntservo, teknika ekipo, tipo de ejo, geografia situo].
- (14) **Pruntservo**: eblo pruntepreni materialojn, ligiteco al la interbiblioteka (inter)nacia pruntservo [jura statuso, persona aliro, uzateco; registriĝo, kataloga tipo].
- (15) **Uzateco**: prunteblo aŭ alispeca uzeblo [tipo, amplekso, specialiĝo, priskribiteco, registriĝo, prestiĝo, alireblo, teknika ekipo, tipo de ejo, pruntservo, geografia situo ktp.].
- (16) **Aktualeco**: kolekto malnova kaj fermita aŭ daŭre aktualigata [amplekso, financoj, prizorgateco, flegateco, specialiĝo].
- (17) **Teknika ekipo**: ekzisto de modernaj bretaroj, kestoj, komputiloj, kopiiloj, laborloko por esplorantoj, bindiloj, mikrofotiloj ktp., sed ankaŭ humidec-stiriloj, alarmiloj, fajro-estingiloj [jura statuso, financoj, prizorgateco, flegateco].
- (18) **Tipo de ejo**: teknika konveneco, trovebleco, [alireblo, jura statuso, teknika ekipo, flegateco, prizorgateco, financoj].
- (19) **Stabileco**: tipo de pozicio kaj perspektivo [jura statuso, flegateco, prizorgateco, financoj].
- (20) **Financoj**: regulaj aŭ okazaj subvencioj [jura statuso, prestiĝo, stabileco, uzateco].
- (21) **Programfunkcio**: kolekto sen aŭ kun akompanaj klerigaj programoj (seminarioj, kolokvoj, ekspozicioj, gvidadoj), kun aŭ sen eldonejo [tipo, jura statuso, prizorgateco, teknika ekipo, financoj].
- (22) **Prestiĝo**: pozicio en la (inter)nacia biblioteka pejzaĝo, grado de konateco, faka registriĝo (ekz. en pribibliotekaj manlibroj [jura statuso, amplekso, specialiĝo, stabileco, uzateco, financoj].
- (23) **Kunlaboro**: kontaktoj, kunlaboro kun aliaj bibliotekoj, interŝanĝo de duoblaĵoj, reciproka helpo ktp. [jura statuso, tipo, prizorgateco].

3 Provo de tipologio

3.1 Kolektoj en tutŝtataj bibliotekoj aŭ arkivoj

- 3.1.1 Relative memstara kolekto en nacia biblioteko (*Planlingva kolekto de Aŭstria Nacia Biblioteko, Wien; Esperanto-Kolektaĵo Fajszí en Landa Fremdlingva Biblioteko, Budapeŝt/Hungario*)
- 3.1.2 Subkolekto en nacia biblioteko (*Eo-biblioteko en la Ŝtata Biblioteko Prusa Kulturposedo, Berlin*)
- 3.1.3 Subkolekto en ŝtata arkivo (*Apartaj biblioteko kaj arkivo de GDREA en la Federacia Arkivo de Germanio [Sekcio GDR]/Berlio; Ivo-Lapenna-Arkivo en la Dana Ŝtata Arkivo*)

3.2 Kolektoj en universitataj bibliotekoj

- 3.2.1 Relative memstara kolekto (*Itala Nacia Esperanto-Biblioteko en la Universitato IULM, Milano/ Italio*)
- 3.2.2 Subkolekto (*Eo-kolekto en la Universitato Saarbrücken/ Germanio*)

3.3 Kolektoj en komunumaj aŭ urbaj bibliotekoj

- 3.3.1 Relative memstara kolekto (*CDELI en la Urba Biblioteko de La Chaux-de-Fonds/Svisio; Biblioteko de Germana Esperanto-Instituto en la urba biblioteko de Aalen/Germanio*)
- 3.3.2 Subkolekto....?

3.4 Kolektoj en urbaj institucioj (ne bibliotekoj)

- 3.4.1 Specifa institucio (*Eo-laboristmovada arkivo en Fritz-Hüser-Instituto, urba komunumo Dortmund/ Germanio*)
- 3.4.2 Urba muzeo (*Kolekto de Ĉeĥa Esperanto-Asocio en la Urba Muzeo de České Třebové/Ĉeĥio*)
- 3.4.3 Urba ŝtata arkivo (*Nacia Eo-Biblioteko kaj Arkivo, Massa/Italio*)

3.5 Kolektoj kiel posedaĵo de neŝtataj Eo-organizaĵoj.

- 3.5.1 Internacia neŝtata Eo-organizaĵo (*Biblioteko Hodler de UEA, Rotterdam/ Nederlando*)
- 3.5.2 Nacia neŝtata Eo-organizaĵo (*Biblioteko Butler de Brita Eo-Asocio en Barlaston; Arkivo de Germana Eo-Asocio, Berlin*)
- 3.5.3 Regiona neŝtata Eo-organizaĵo (*Biblioteko Espoteko Berlin; Saksa Esperanto-Biblioteko, Dresden; arkivo Marie-Hanke-Centro, Dresden; Potsdama Eo-Biblioteko, Potsdam*)
- 3.5.4 E-o Klubo (*Biblioteko de Hamburga Eo-Klubo, Hamburg*)

3.6 Jure privataj posedaĵoj

- 3.6.1 Privata, limigite publika (*Nacia Eo-Muzeo, Gray/Francio; Hispana Eo-Muzeo San Pablo de Ordal, Hispanio; Interkultura Centro Herzberg/ Germanio*)
- 3.6.2 Private nepublika (*la sciencaj kolektoj de Irmí kaj Reinhard Hauptenthal/Malaucéne-Francio; Detlev kaj Wera Blanke, Berlin/Germanio [pro kontrakto transdonota al la Federacia Arkivo de Germanio]*)

4 Kelkaj bibliotekoj kaj iliaj katalogoj en la interreto

- (1) En Vikipedio : <http://eo.wikipedia.org/wiki/Esperanto-biblioteko>
- (2) Virtuala Esperanto-Biblioteko de Martin Weichert: www.esperanto.net/veb/ (haltigita)
- (3) Internacia Esperanto-Muzeo en Vieno: “Katalogo Trovanto”:
<http://www.onb.ac.at/sammlungen/plansprachen/index.htm> (klaku: Datenbank Trovanto)
- (4) Centre de documentation et d'étude sur la langue internationale (CDELI),
La Chaux-de-Fonds : <http://opacrbnj.rero.ch/gateway>
- (5) Germana Esperanto-Biblioteko (Aalen): <http://esperanto-bibliothek.de.nr/>
- (6) Brita Esperanto-Biblioteko Butler (Barlastono): www.biblbut.org
- (7) Nacia Itala Esperanto-Biblioteko: (www.doktoresperanto.it)
- (8) Biblioteko de William Auld (en la skota nacia biblioteko):
<http://www.nls.uk/collections/rarebooks/news/>
- (9) Esperanto-Kolekto K. Fajsz: www.oik.hu
- (10) Biblioteko Hector Hodler (UEA): www.uea.org/kiu/biblioteko.html
www.uea.org/dokumentoj/bhh/reta_muzeo.html
- (11) Biblioteko de GDREA en la Federacia Arkivo (sekcio SAPMO):
http://www.bundesarchiv.de/findbuecher/sapmo/b_esperanto/index.htm

5 Kelkaj defioj

5.1 *Registrado kaj priskribo* de ĉiuj iom gravaj Eo-kolektoj, katalogoj kaj bibliografioj en nacia kaj internacia skaloj. Kompilo de *baza dokumento* pri la situacio, kiu estu aktualigata de tempo al tempo.

5.2 Aparta registrado de ĉiuj *enretaj materialoj* (katalogoj, bibliografioj, listoj de elprinteblaj libroj k.s.).

5.3 Surbaze de 1-2 kreo de kiom eble plej kompleta kaj daŭre aktualigenda *centra elektronika bibliografio* de publikaĵoj en kaj pri Esperanto (kaj pri aliaj gravaj planlingvoj). De tempo al tempo la bibliografio aperu en papera formo. Ankaŭ imageblas kunigo de 3 kaj 4 (*Kio entute ekzistas?*)

5.4 Lige al 3. iom-post-ioma starigo de *centra elektronika katalogo*, kiu registru la materialojn de kiom eble plej multaj kolektoj (*Kie troviĝas kio?*).

5.5 Kreo de *institucio[j]* (ĉe naciaj aŭ internaciaj Eo-organizaĵoj), kiuj konsciigu materialhavajn esperantistojn, ke ili antaŭzorgu pri siaj kolektoj transdonante ilin al difinitaj institucioj (urba, regiona, ŝtata ebenaĵoj k.s.).

5.6 Kreo de *reto de informado, kunlaboro kaj reciproka helpo* de la bibliotekoj kaj arkivoj, i.a. por distribuado aŭ interŝanĝado de duoblaĵoj al interesataj personoj, bibliotekoj, arkivoj kaj organizaĵoj; donaco de duoblaĵoj al nove fonditaj aŭ subten-bezonaj organizaĵoj en malriĉaj landoj ktp.

5.7 Certigo de daŭra *financa subteno*.

6 Du gravaj aranĝoj en 2007:

6.1 Internacia kolokvo “Planlingvaj bibliotekoj kaj novaj teknologioj”.

La kolokvo okazos (en Esperanto) de la 19-a ĝis 21-a de Oktobro 2007 en Vieno, sub teknike bonaj kondiĉoj en la nova sidejo de la Internacia Esperanto-Muzeo kaj de la Planlingva Kolekto de Aŭstria Nacia Biblioteko.

Informojn donas: herbert.mayer@onb.ac.at

6.2 Konferenco de Gesellschaft für Interlinguistik „Plansprachliche Bibliotheken und Archive“

La 17-a konferenco de GIL okazos (en la germana!) de la 23-a ĝis 25-a de Novembro 2007 en Berlino.

Ĝi estas malferma ankaŭ por nemembroj de GIL. (vidu: www.interlinguistik-gil.de).

Informojn donas: dblank.gil@snafu.de